

POLIMERIZÁCIÓ, ÖNSZERVEZŐDÉS, MOTORFEHÉRJÉK, EGYENSÚLYTÓL TÁVOLI FOLYAMATOK

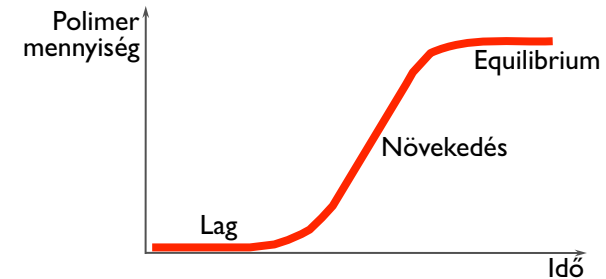
KELLERMAYER MIKLÓS

Polimerizáció

Alegységek összeállásának folyamata

A polimerizáció fázisai:

1. Lag fázis: nukleáció
2. Növekedés fázisa
3. Equilibrium (egyensúly) fázisa

Polimerizációs egyensúlyok

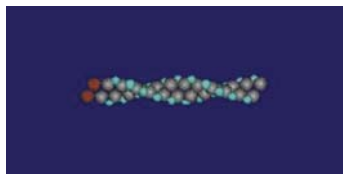
1. valódi equilibrium

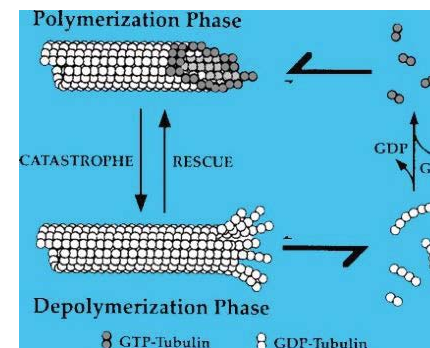
2. dinamikus instabilitás: folyamatos, lassú
növekedést követő katasztrofikus
depolymerizáció

3. Treadmilling:
taposómalom

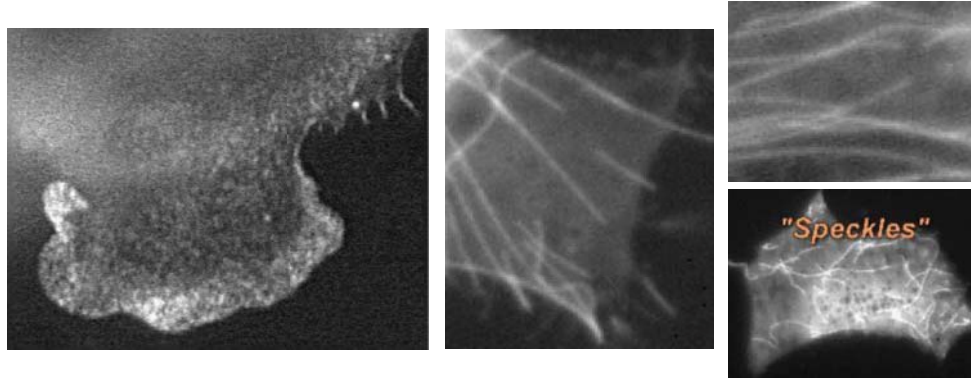
Dinamikus instabilitás Mikrotubulusok

CHO Cytoplasm
with
Centrosome

Gary Borisy

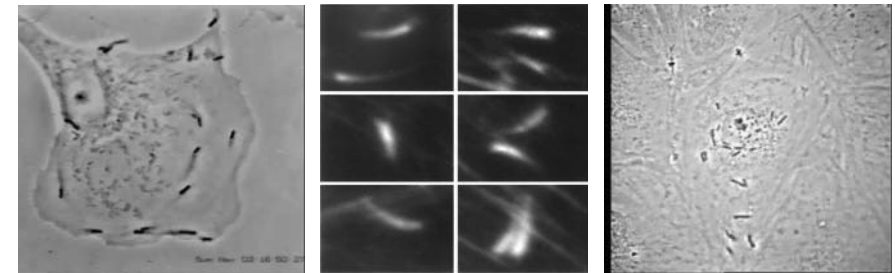
In vivo treadmilling

Aktin
GFP-aktin Speckle microscope
Clare Waterman-Storer

Microtubulusok
Gary Borisy

Motilitás aktin polimerizációval Intracelluláris patogének mozgása

Listeria monocytogenes

F-aktin jelölés phalloiddinnel

Shigella flexneri

Motilitás aktin polimerizációval In vitro körülmények

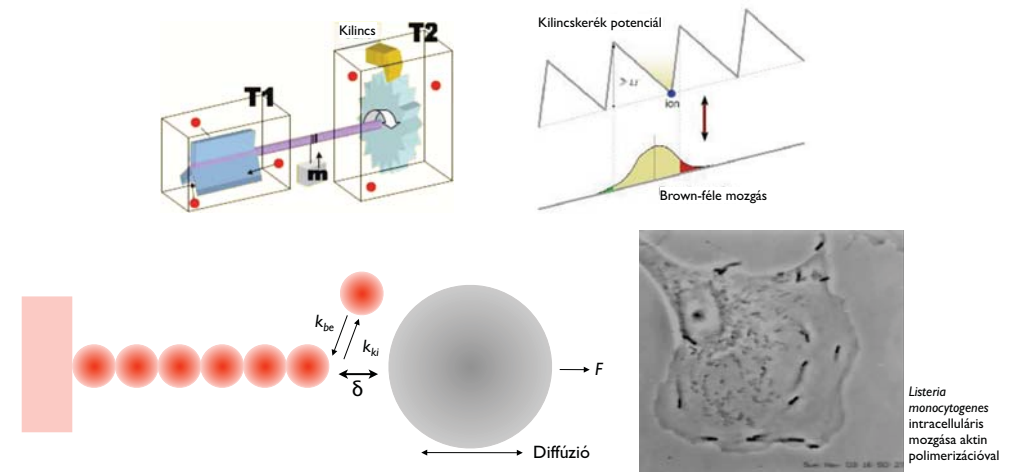
Listeria Xenopus extraktumban

ActA-val aszimmetrikusan bevont
mikrogöngy *Xenopus* extraktumban

ActA-val szimmetrikusan bevont
mikrogöngy *Xenopus* extraktumban

ActA: A protein expressed by the bacterium *Listeria monocytogenes* that is responsible for the "rocketing" motility of the bacterium throughout the eukaryotic host cell. In addition to other host proteins, ActA binds actin directly.

A diffúzió speciális esete: Brown-féle kilincskerék

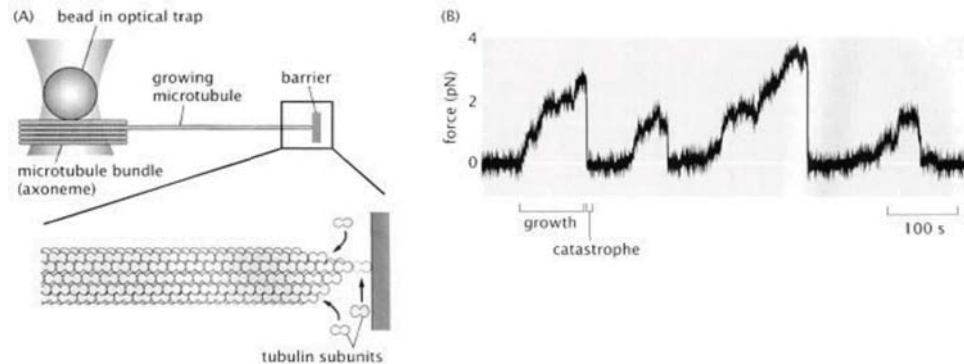

$$K(F) = K_c e^{\frac{F\delta}{k_B T}}$$

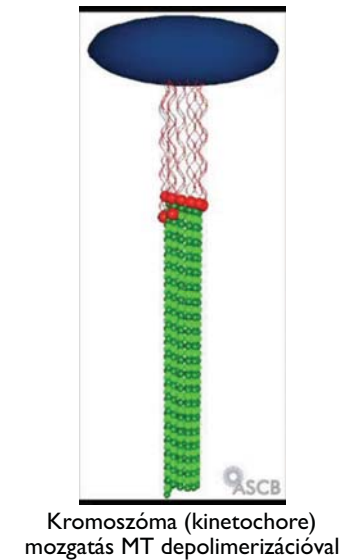
$K(F)$ = erő jelenlétében fennálló disszociációs állandó - az a monomer koncentráció, amelynél a nettó filamentum növekedés 0.
 K_c = kritikus koncentráció (0 erőnél); F = erő; δ = diszkrét növekedés egyetlen monomer beépülésekor. $k_B T$ = termikus energia.
 N.B.: F lehet + vagy -. A folyamat lehet **reakcióvezérelt** (a k_{be} -hez képest túl gyors diffúzió) vagy **diffúzióvezérelt** (a k_{be} -hez képest lassú diffúzió).

Listeria monocytogenes
intracelluláris
mozgása aktin
polimerizációval

A polimerizációs erő megmérhető

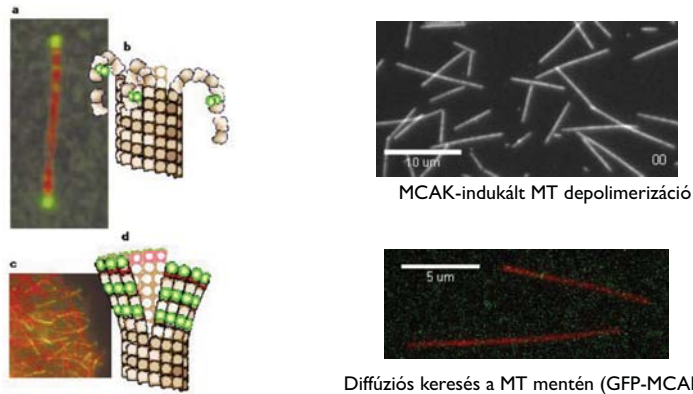

MT-depolimerizáció- vezérelt erő kifejtés

MCAK: MT-depolimerizáló kinezin

MCAK:
 "Kinezin-13"
 A MT + végéhez kötődik
 Diffúziós mechanizmussal keresi meg a + véget
 ATP-t hidrolizál
 MT depolimerizációt szabályoz ("katasztrófa-faktor")

Motorfehérjék

1. Specifikus citoskeletális filamentumhoz kapcsolódnak (DE...)
2. Elmozdulást és erőt generálnak
3. Kémiai energiát használnak fel
4. Kémiai energiát közvetlenül alakítják mechanikai munkává (nincs közbülső hő- vagy elektromos energia)

Motorfehérjék alaptípusai

1. Aktin alapú

Miozinok: Konvencionális (miozin II) és nem-konvencionális Miozin szupercsalád (I-XXIV osztályok). Plusz vég irányába mozognak.

2. Mikrotubulus alapú

a. Dineinek: Ciliáris (flagelláris) és citoplazmáris dineinek.

A mikrotubulus mentén a mínusz vég irányába mozognak.

b. Kinezinok: Kinezin szupercsalád: konvencionális és nem-konvencionális.

A mikrotubulus mentén a plusz vég irányába mozognak.

c. Dinaminok: MT-függő GTPáz aktivitás

Biológiai szerep: vakuoláris fehérjeválogatás (pinchase enzimek)?

3. DNS alapú mechanoenzimek

DNS és RNS polimerázok, vírus kapszid csomagoló motor, kondenzinek

A DNS fonal mentén haladnak és fejtenek ki erőt

4. Rotációs motorok

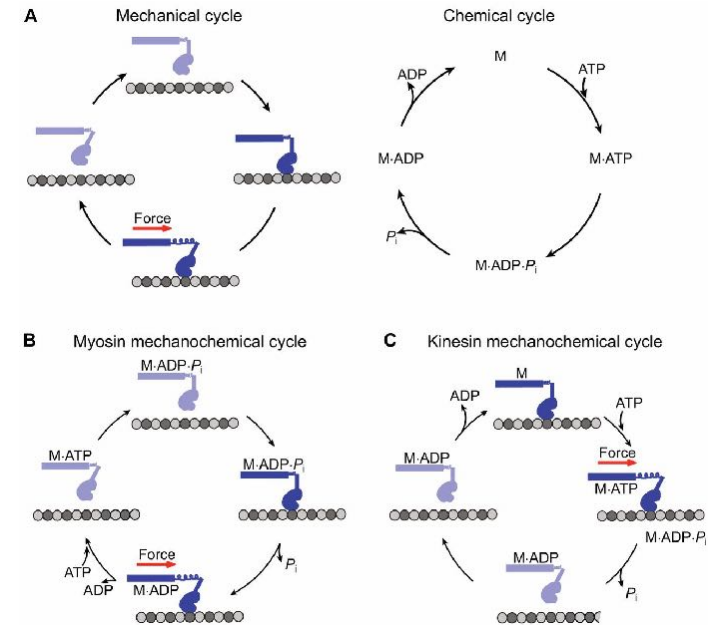
F1F0-ATP szintetáz

Bakteriális flagelláris motor

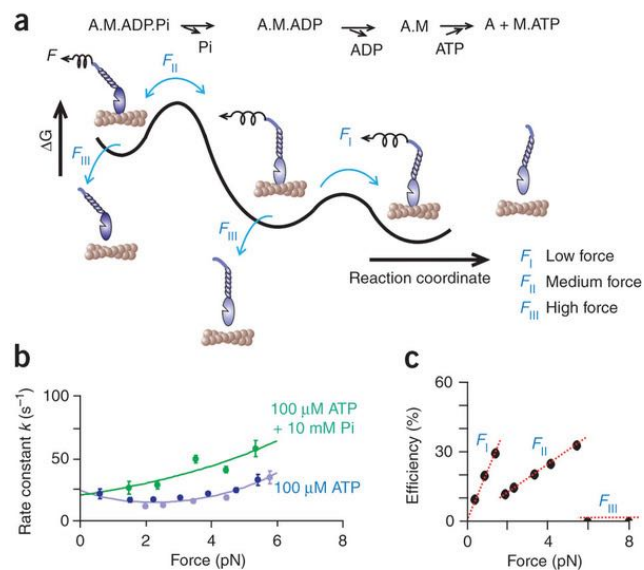
5. Mechanoenzim komplexek

Riboszóma

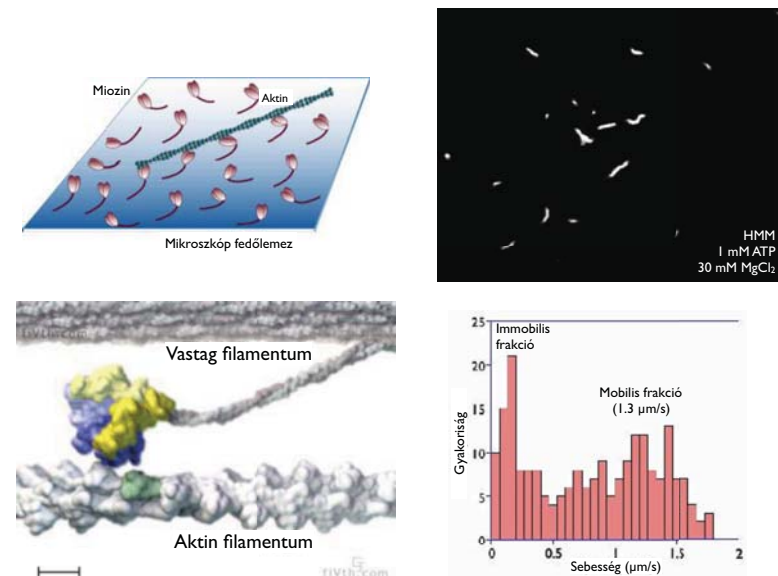
Ciklusos működés - “duty cycle” (munkaciklus)

Energetika, kinetika, mechanika

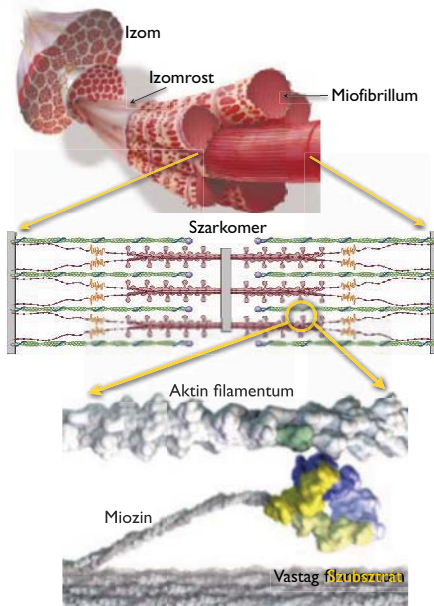

In vitro aktomiozin motilitás

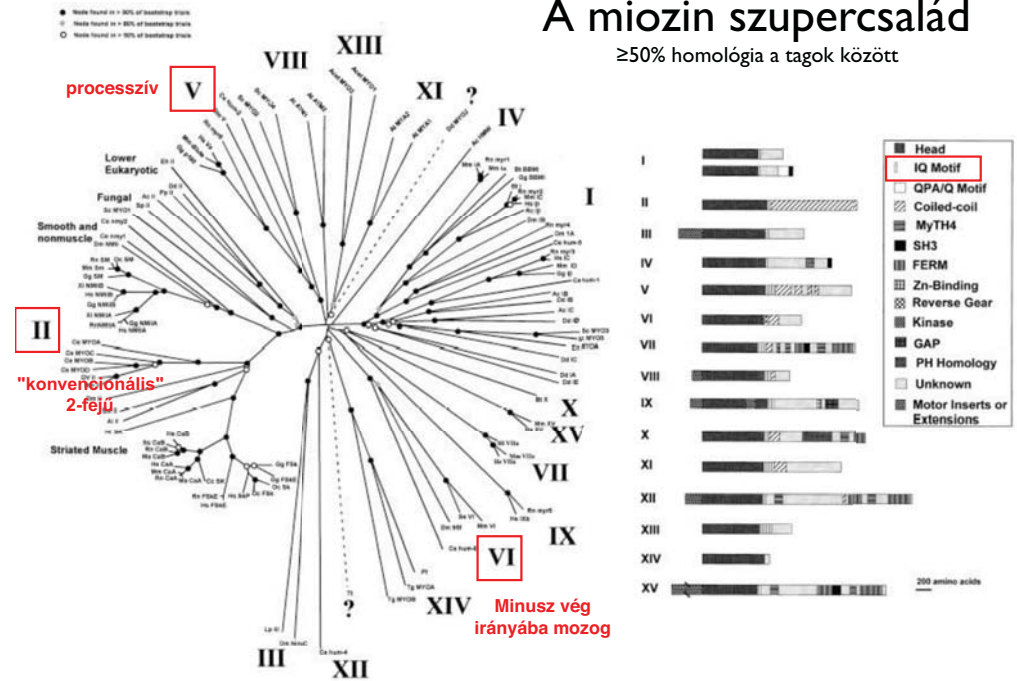

Miozin motorfehérje

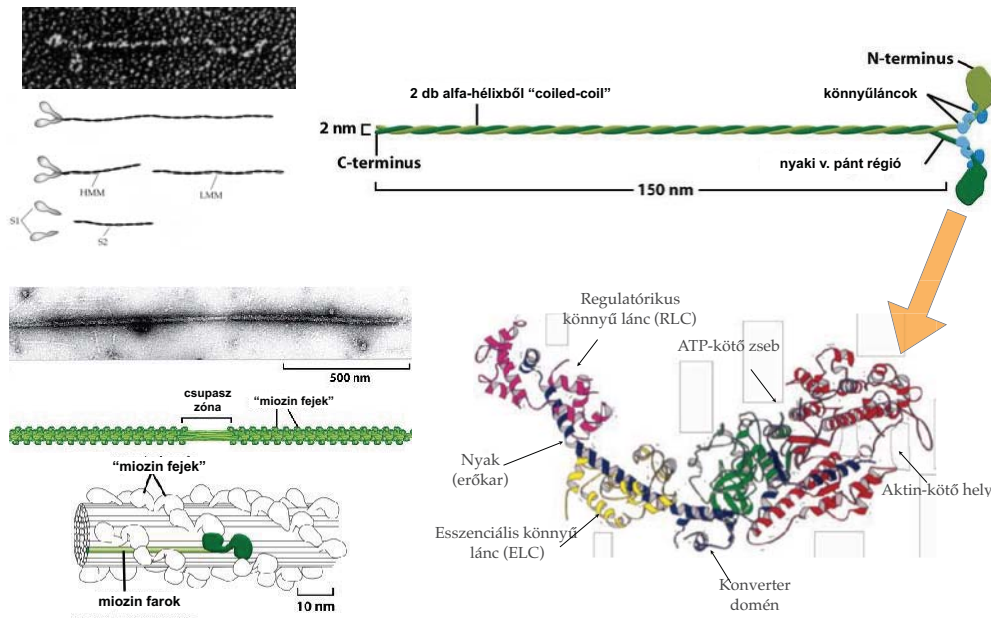

A miozin szupercsalád

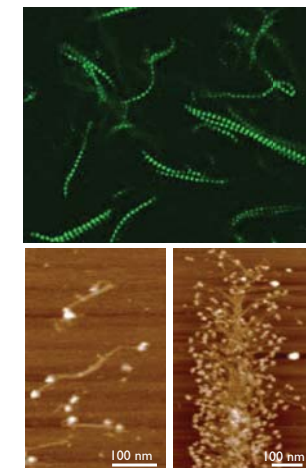
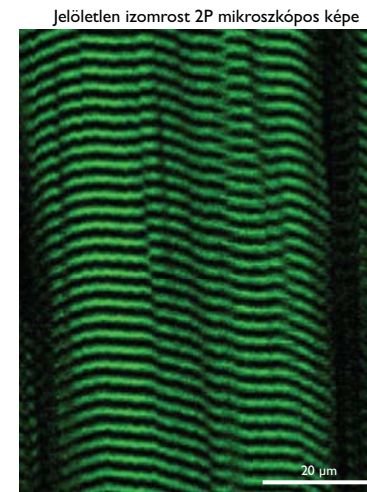
≥50% homológia a tagok között

A miozin II

A miozin II molekulák vastag filamentumokká állnak össze

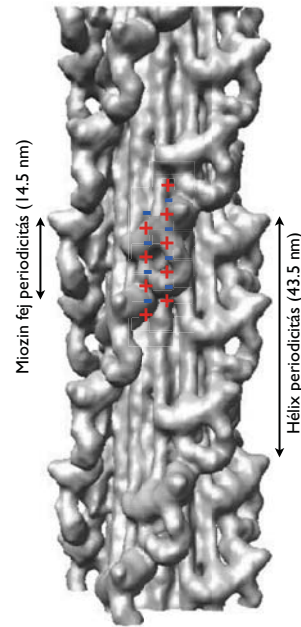
Jelforrás: miozin filamentum helikális szerkezete

Gerjesztés: 1000 nm

Második harmonikus generálás (SHG): 500 nm

Miozin vastag filamentum elektronmikroszkópos képrekonstrukció

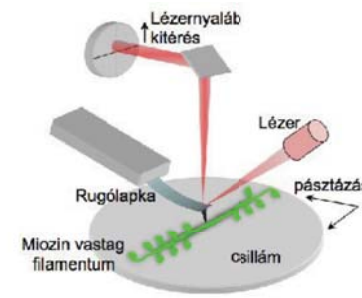
Myosin thick filament, EM map

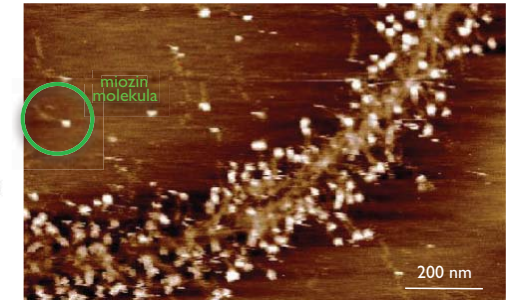
Woodhead et al. Nature **436**, 1195.

Egyedi miozin filamentumok

Atomerő mikroszkópia

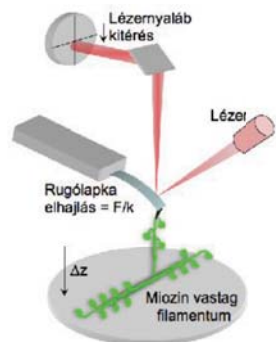

Szintetikus miozin filamentum
Egyedi miozinmolekulák feloldhatóak vizes közegben

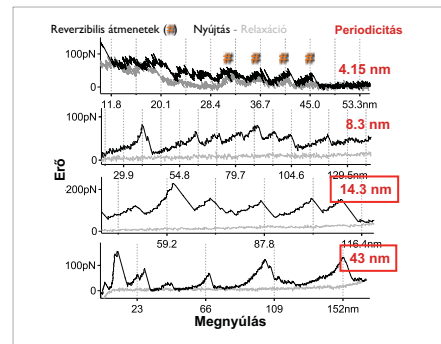

Miozin filamentumok nanomechanikája

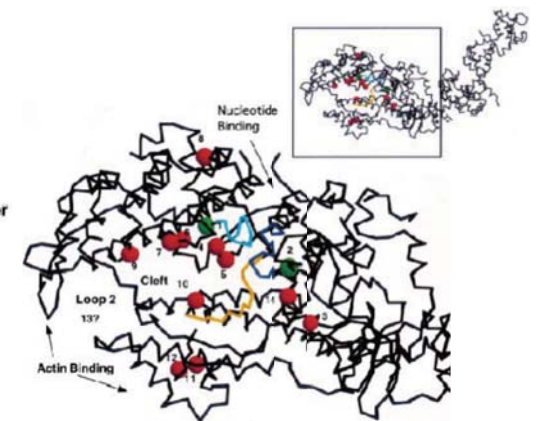
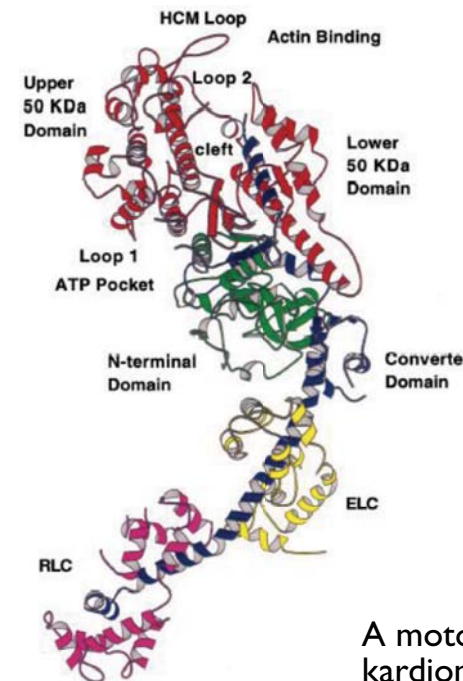
Egymolekula erőspektroszkópia
 $Erő\ (pN) = Rugóállandó\ (pN/nm) * Elhajlás\ (nm)$

Az erőcsúcsok periodicitása korrelál a miozin rúd menti töltött régiók közötti távolsággal.

A miozin fej (Subfragment-I)

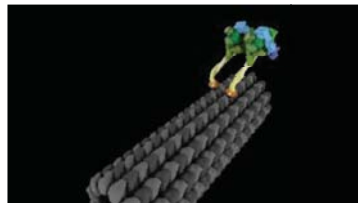
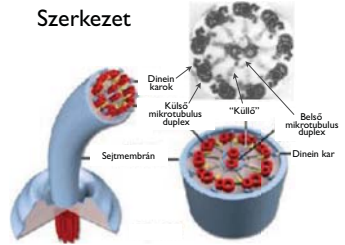
A motor domén mutációi hipertrofiás kardiomiopátiához vezetnek!

Dineinek

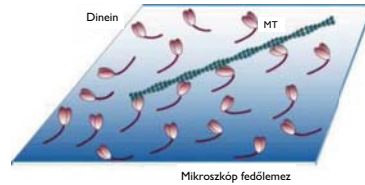
Típusok: axonemális és citoplazmális. Sok alegységes fehérjék (Mr~500 kDa). A minusz vég irányába mozognak. Koordinált működésük meghajlítja a ciliumot.

Szerkezet

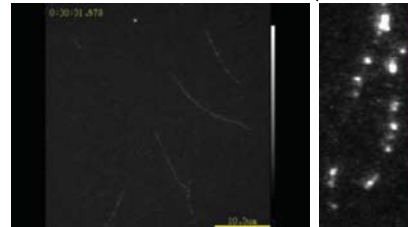

"Részeg tengerész" lépegetési mechanizmus

Biomolekuláris funkcionális modell: "In vitro motilitási próba"

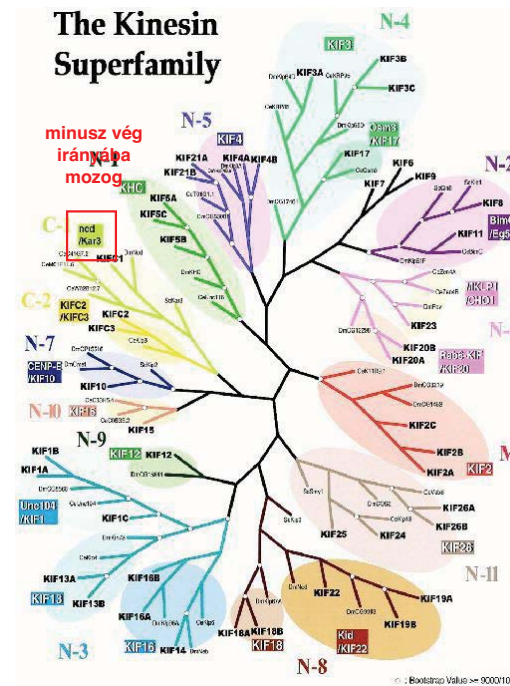
Fluoreszcencia videomikroszkópia

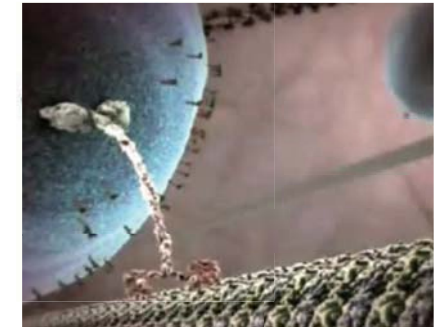
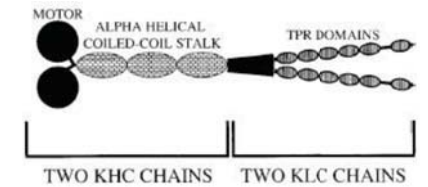
Mikrotubulus mozog a dineinen

Dinein mozog a mikrotubuluson

The Kinesin Superfamily

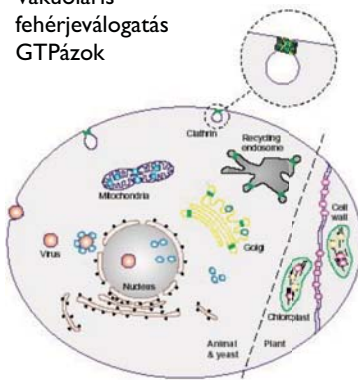

Processzív motorok. Plusz vég irányába mozognak. Vesicular transport

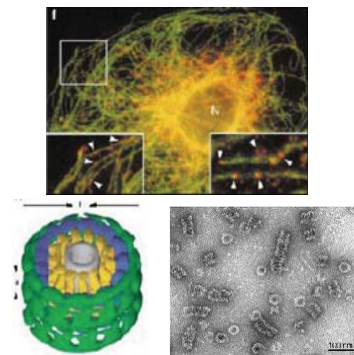

Dinaminok

Vakuoláris fehérjevalogatás GTPázok

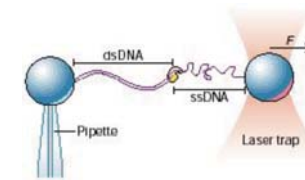

Protein	Localization	Function	Self-assembly
Dynamin	Plasma membrane (clathrin-coated vesicles), Golgi endosome, Golgi	Vesicle formation, Pinocytosis	+
Vps1		Vesicle formation and transport	Unknown
Dynamin GTPase	Mitochondrial outer membrane	Mitochondrial fission and morphology	+
Vps1	Mitochondrial inner or outer membrane, or matrix	Mitochondrial morphology	Unknown
Phosphatase	Cell wall	Membrane morphology	+
ADP	Cell wall, chloroplast	Membrane biogenesis	Unknown
ADP	Chloroplast		Unknown
ADP	Cytoplasm	Anticancer activity	+
ADP	Cytoplasm, nucleus	Anticancer activity	+

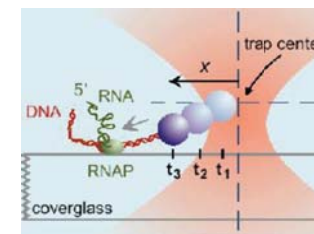

"pinchase" funkció

DNS motorok

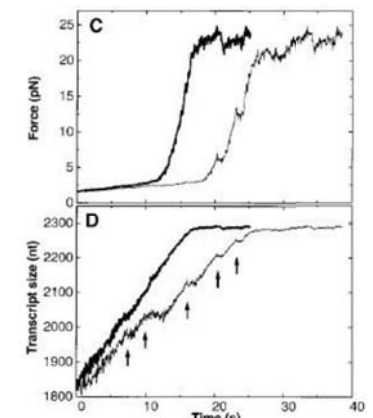

T7 DNS Polimeráz

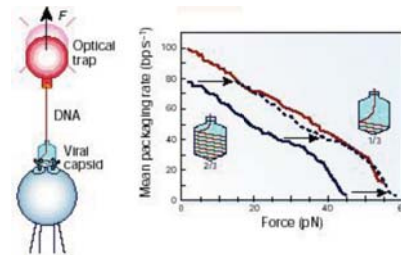
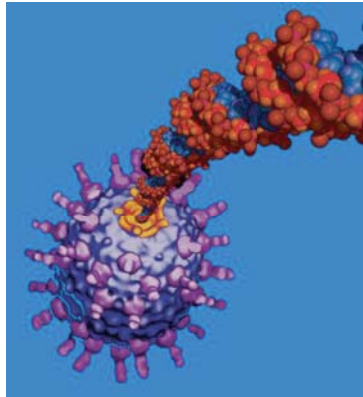
RNS Polimeráz

Processzív motorok

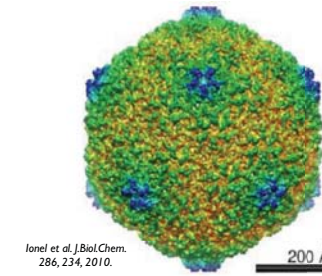
RNS Polimeráz, Wang et al. 1998.

Vírus portális motor Különleges DNS motor

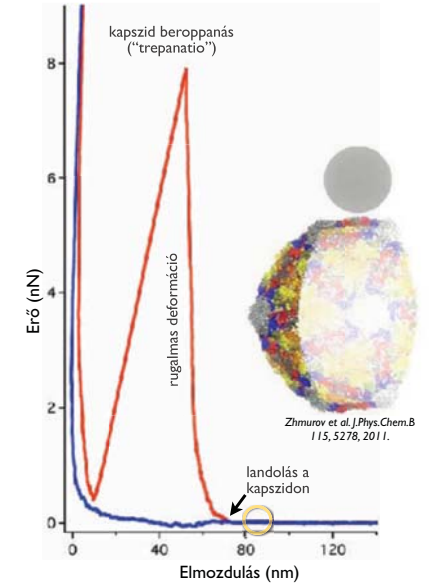
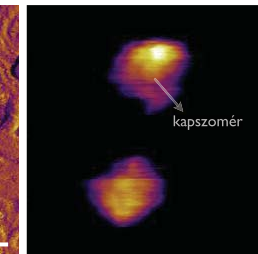
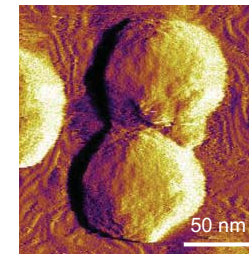
$\phi 29$ bakteriofág portális motor

Érett vírus kapszid mechanikai beroppantás - irreverzibilis folyamat

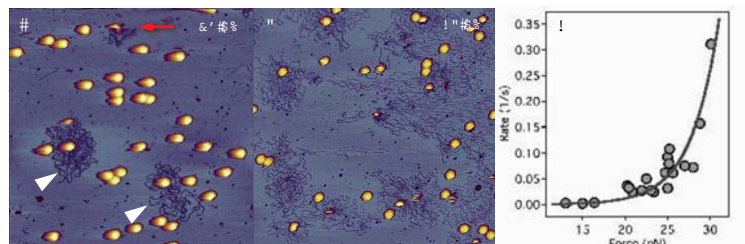
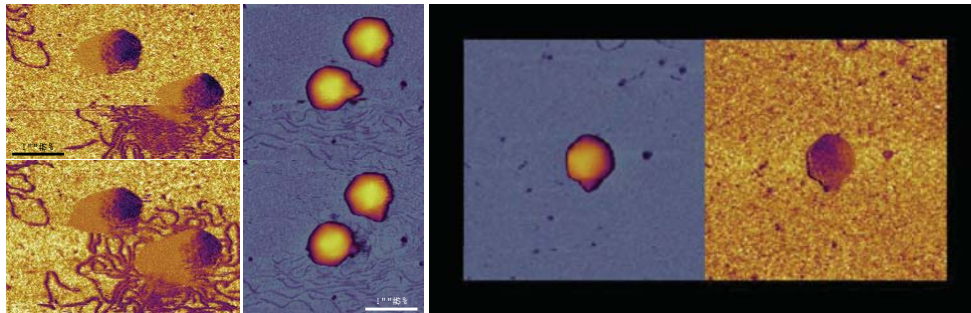
Ionel et al. J.Biol.Chem. 286, 234, 2010.

T7 bakteriofág AFM képe

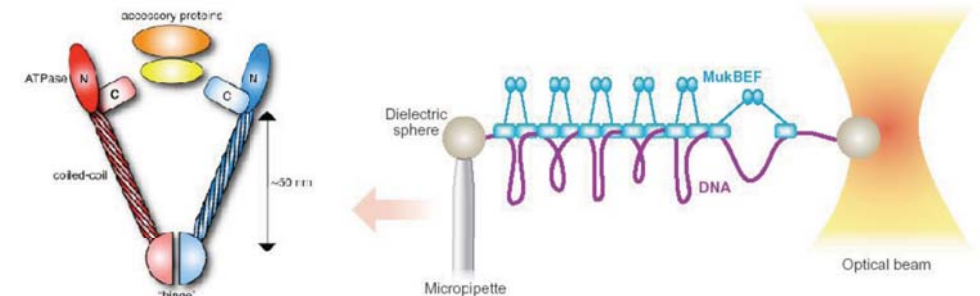
Zhmurov et al. J.Phys.Chem.B 115, 5278, 2011.

Mechanikailag vezérelt DNS kilökődés a T7 fágból

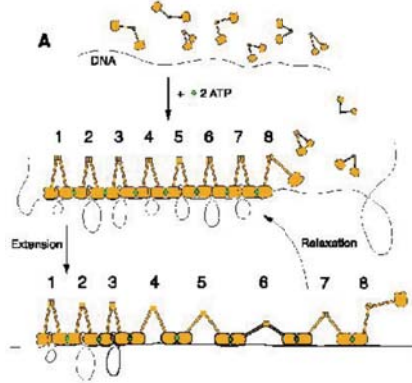
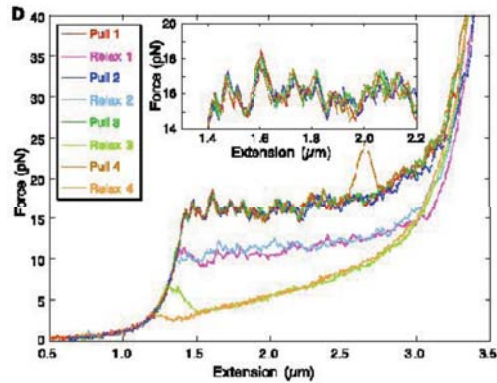
DNS mechanoenzimek Kondenzinek

SMC fehérjecsald
SMC = "structural maintenance of chromosomes"

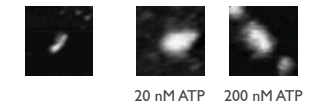
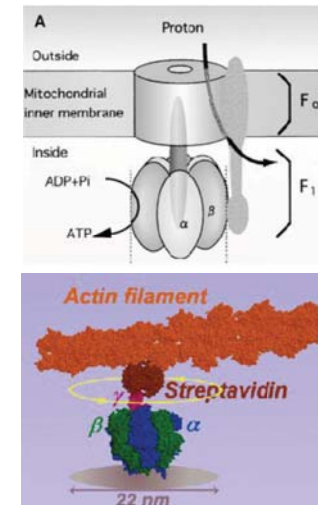

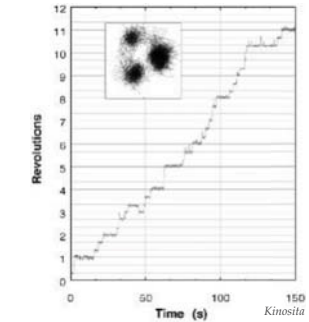
MukBEF nanomechanika és kondenzációs model

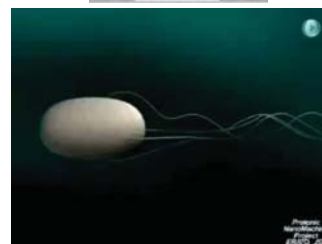
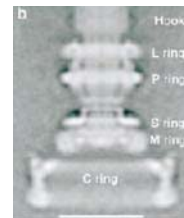
ROTÁCIÓS MOTOROK I: F1F0-ATP SZINTETÁZ

Diszkrét 120° rotációs lépések

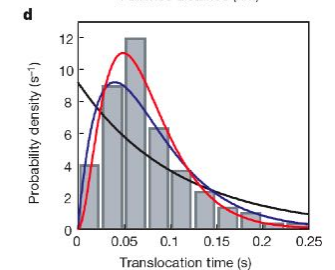
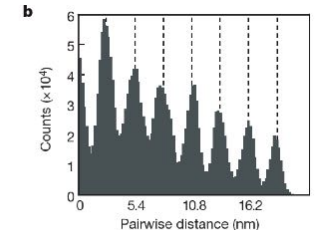
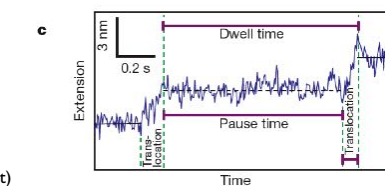
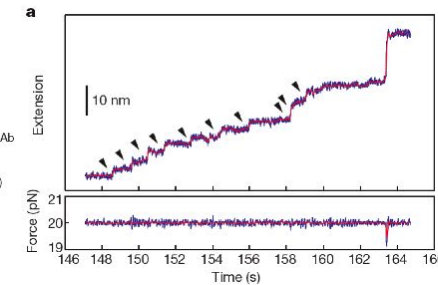
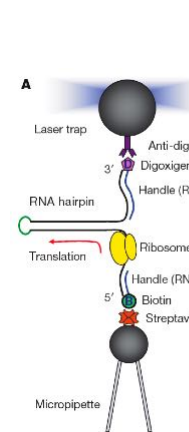

ROTÁCIÓS MOTOROK II: Bakteriális flagellum motor

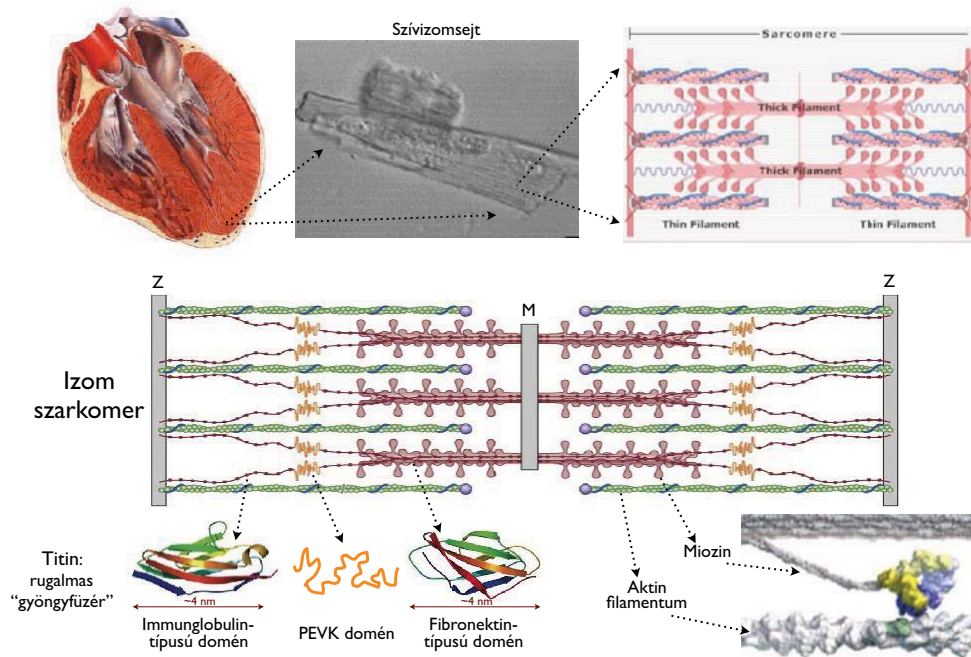
Fordulatszám: > 20000 rpm
Fogyasztás: 10^{-16} W
Hatásfok: > 80%
Energiaforrás: protonok

Mechanoenzim komplex Riboszóma

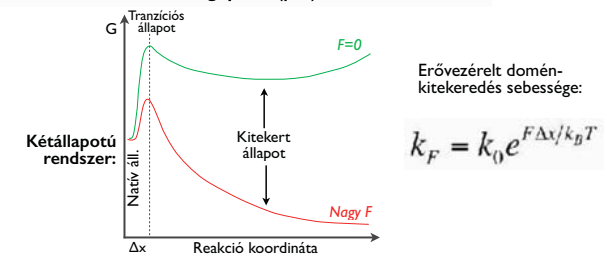
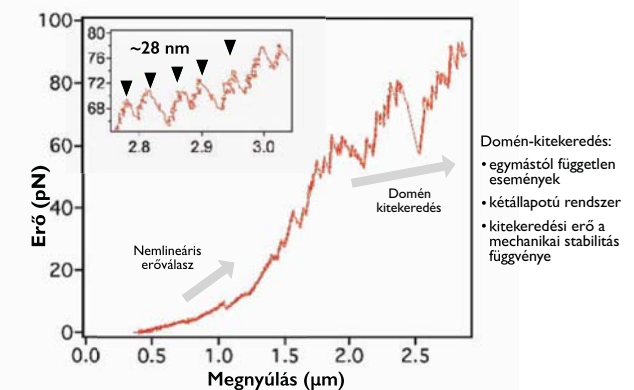
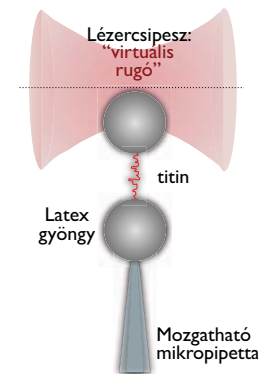

2.7 nm-es lépések (egy triplett)
0.078 s transzlukációs idő
Transzlukációval csatolt helikáz aktivitás

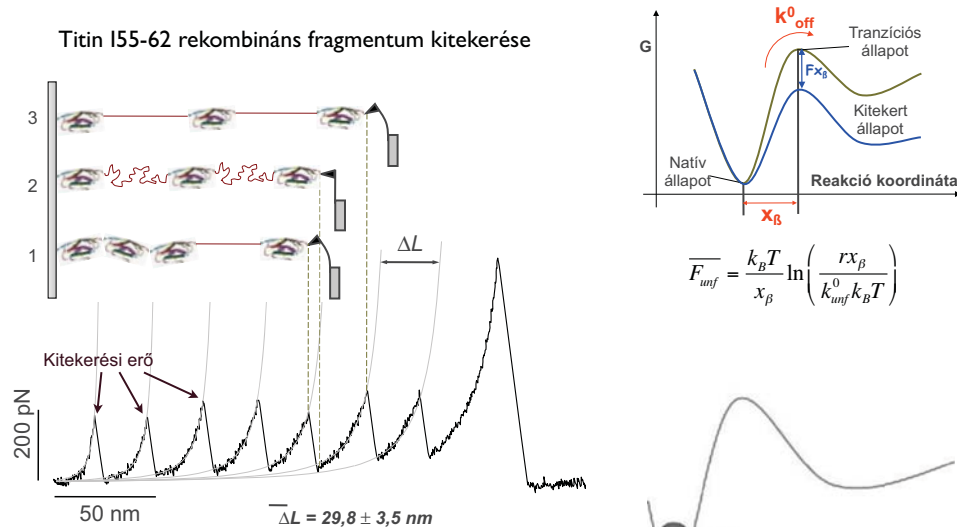
“Kontraktilis” fehérjék az izomban

Hogyan nyúlik a titin?

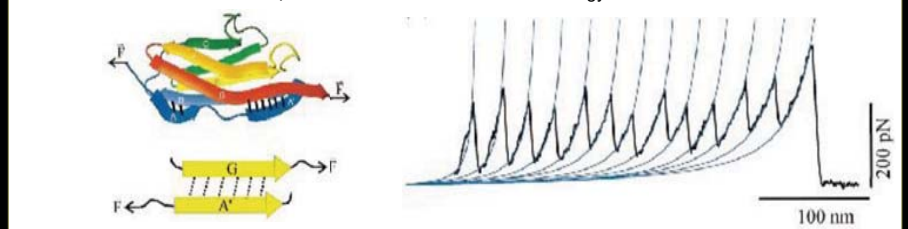
Erővezérelt fehérje-kitékeredés

Mechanikai stabilizálás H-kötések csatolásával

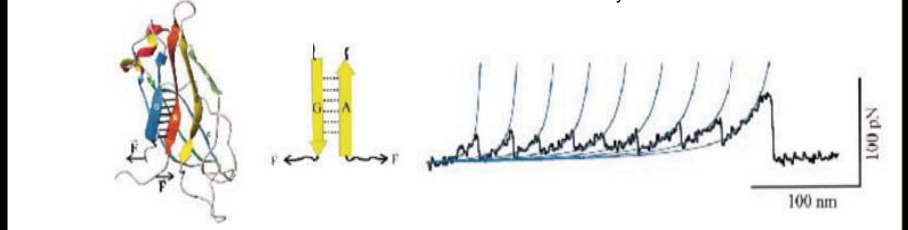
Szerkezetet összetartó H-hidak párhuzamos csatolása

Nagy kitékeredési erő

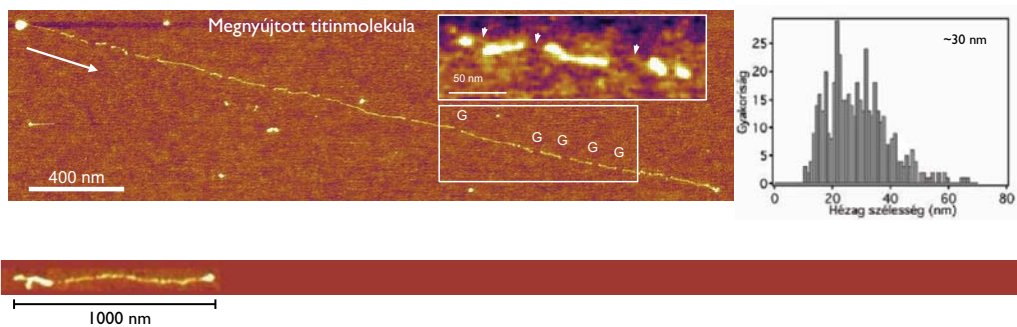
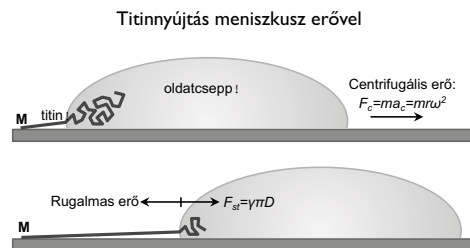
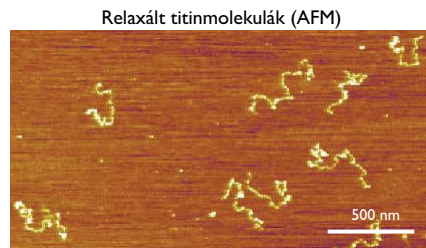
Szerkezetet összetartó H-hidak soros csatolása

Alacsony kitékeredési erő

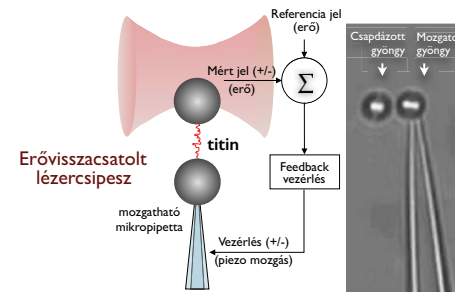
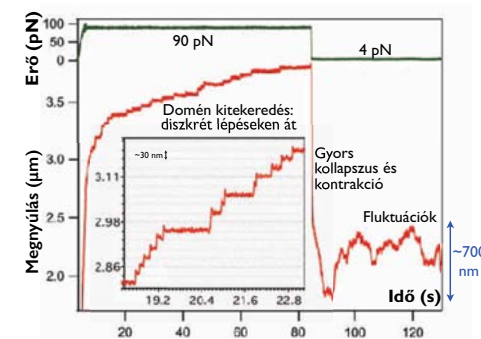
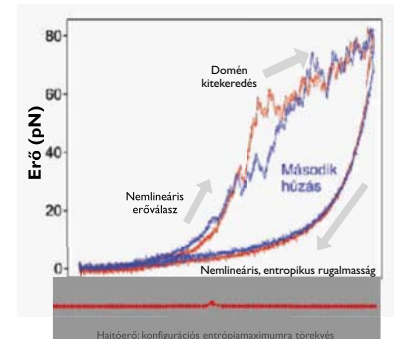

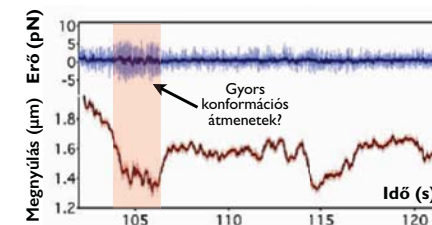
Hol vannak az erővel kitekert domének?

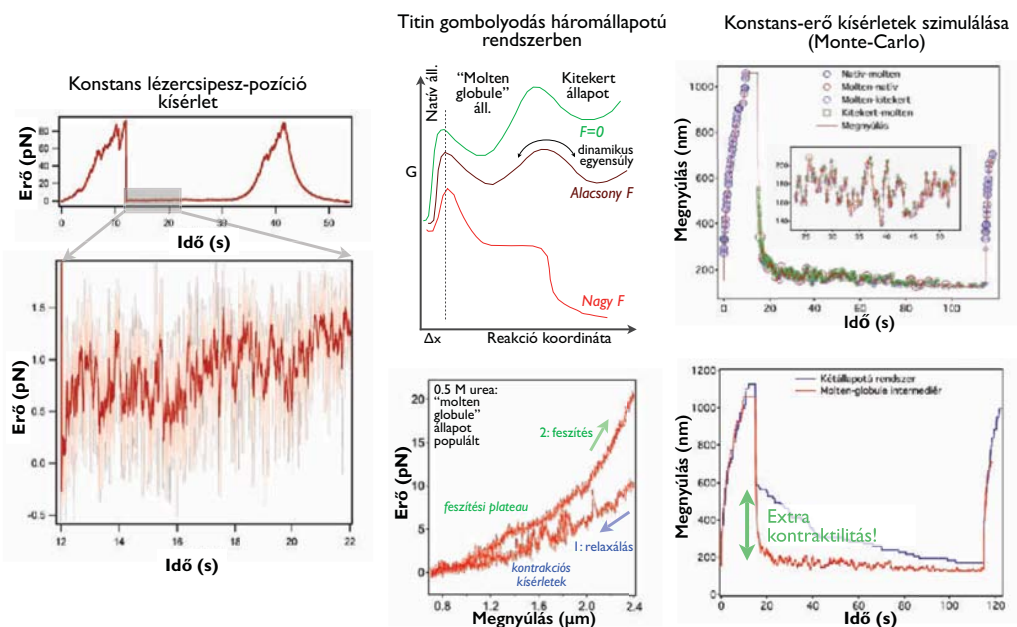
Hogyan “kontrahál” a titin?

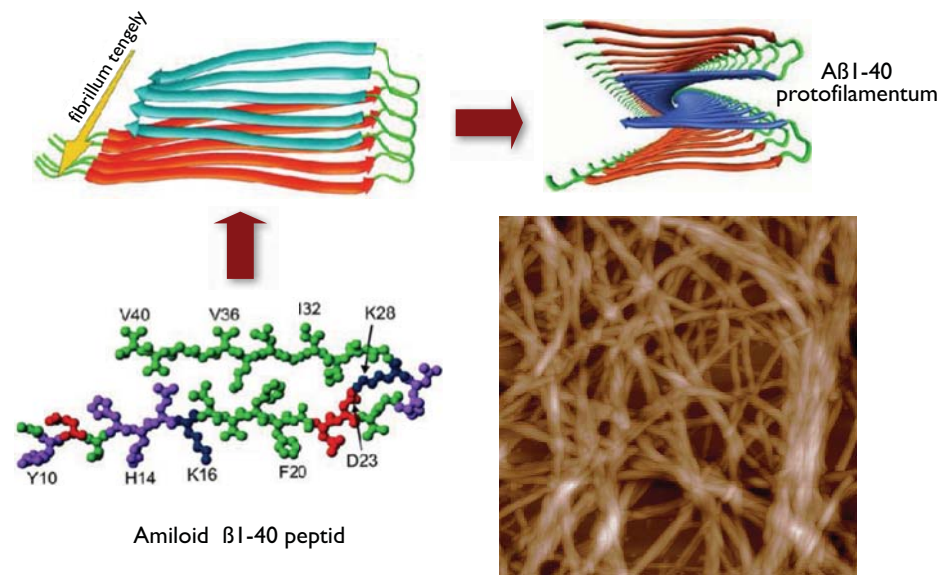
A fluktuációk nem magyarázhatók kétállapotú rendszerrel

Titin gombolyodás intermediéren keresztül

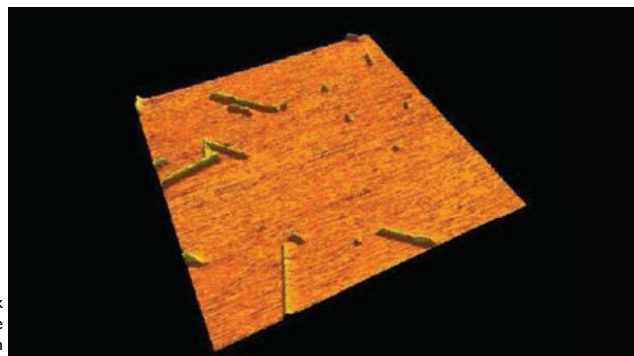
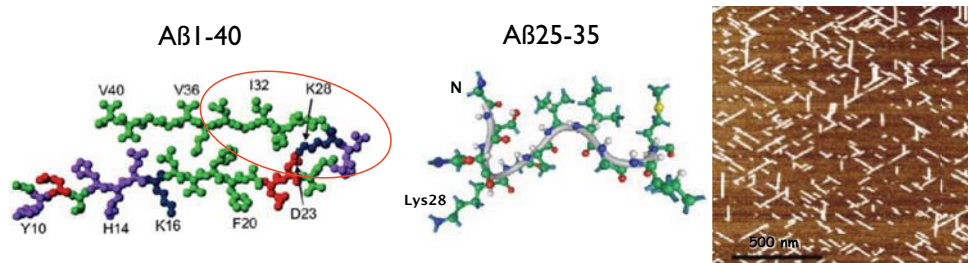
Amiloid β-fibrillumok: az Alzheimer plakkok fontos komponensei

Aβ1-40 peptidből *in vitro* növesztett fibrillumok (AFM)

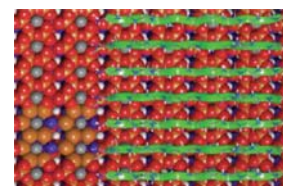
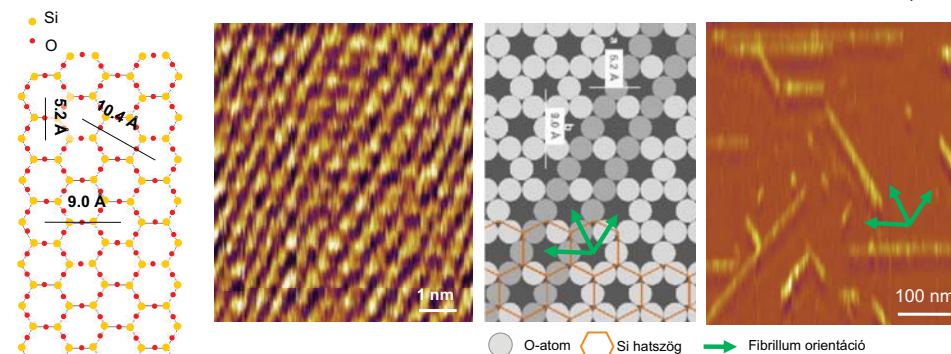

Vezérelhető-e a fibrillum növekedés?

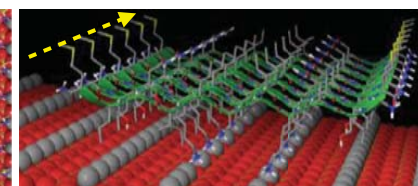

AB25-35 fibrillumok
epitaxiális növekedése
csillám felületen

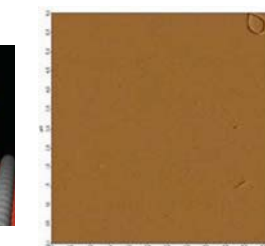
Aß25-35 fibrillumok csillámfelületi orientációja

β -lemezben antiparallel orientációjú peptidek

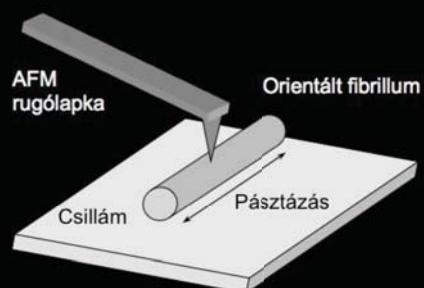

Lys28 oldallánc a K^+ -kötő zsebben

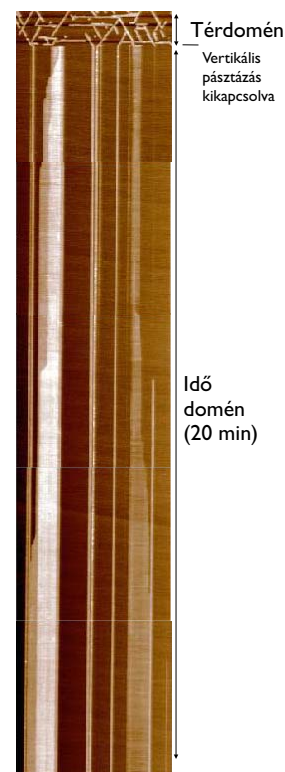
Aβ25-35 Lys28-acetiláció hatása

**A katalizált fibrillum
növekedés nano-skálájú
mechanizmusa:
pásztázó próba kimográfia**

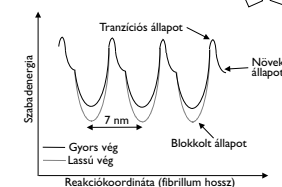
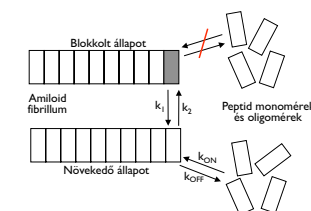
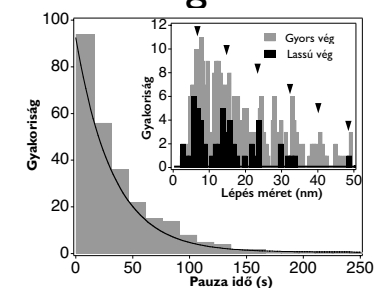
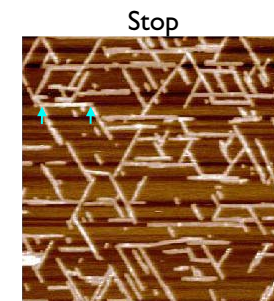
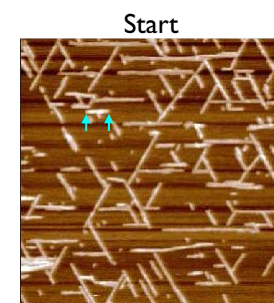

Térbeli felbontás:
1 nm

Időbeli felbontás:
300 ms

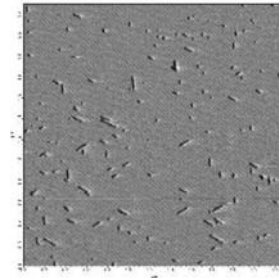
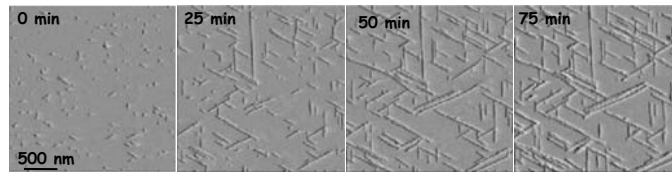

Pásztázó próba kimográfia

Szabályozható-e a fibrillum növekedés?

Alacsony K^+ (15mM KCl): gyors felszíni kötődés és növekedés

Magas K^+ (30mM KCl): lassú növekedés csak meglevő magokból

